

ACTUALITÉS
Histoire & Patrimoine
(Povijest i baština)

Prva stranica
(Velika ilustracija Starog grada)

HRVATSKA

Festival mora na otoku Hvaru

Već tri godine hrvatska pomorska baština dostojno se predstavlja na velikoj pomorskoj fešti – 'Dani u Vali' koja se sredinom rujna pet dana održava u Starom Gradu na tom izvanrednom međunarodnom festivalu mora i mornara.

Druga stranica
(Ilustracije plakata 'Dani u Vali' i grada Hvara)

U Hrvatsku smo ušli preko Splita, grada sa zapanjujućim povijesnim bogatstvom iz rimskog doba. To je ponajprije njegova Dioklecijanova palača, građena krajem III. i početkom IV. stoljeća i kao takva zaslužno upisana u UNESCO-ovu svjetsku kulturnu baštinu. Split je također prepun i drugih značajnih graditeljskih spomenika: romaničke crkvice iz XII. i XIII. stoljeća, gotičke palače iz XV. stoljeća, barokne i renesansne palače kao i očuvani barokni bedemi.

Lokalnim trajektom doplovili smo na otok Hvar, jedan od rijetkih na svijetu čije se kulturno bogatstvo nalazi zapisano više od jedanput na popisu UNESCO-ove svjetske kulturne baštine.

HVAR, POVIJESNI PROSTOR

Otok Hvar, sa svojim prozirnim tirkiznim morem, vrhunsko je turističko odredište, ali i neponovljivi povijesni i kulturni prostor sa svoja dva više nego simbolična grada - Starim Gradom i Hvarom.

Stari Grad je jedan od najstarijih europskih gradova. Osnovani su ga stari Grci s egejskog otoka Parosa još 386. godine pr. Kr. Slikovita polja oko Starog Grada sačuvala su skoro netaknut izvorni oblik od prije 2.400 godina, što je i bio razlog da je taj grčki 'ager' upisan na UNESCO-ov popis svjetske kulturne baštine. Čudesno su očuvane strogo omeđene pravokutne zemljišne parcele ograđene vapnenačkim suhozidom. Kao nekoć stari Grci i danas vrijedni hvarski težaci tu uzgajaju vinovu lozu i masline. Grad Hvar, s bedemima i tvrđom Fortica također je vrijedan posjeta.

FESTIVAL MORA 'DANI U VALI'

Stari Grad, užlijebljen u uskoj vali, svakog rujna, već treći put, domaćin je vrlo lijepe pomorske 'fešte' okupljajući tradicionalno hrvatsko brodovlje kao što su: gajeta, falkuša, leut, guc, batana, neretvanska lađa i pasara. Od 11. do 15. rujna 2019. posjetiteljima je bio ponuđen

raznovrsni i bogati dnevni i noćni program: parade na moru i kopnu, regate, veslačke utrke, koncerti i kao kruna svega velebna pomorska parada koja je okupila pedesetak starih drvenih brodica koje su doplovile iz svih hrvatskih, slovenskih i crnogorskih luka na Jadranu. Spektakl je jedinstven: rastvorena jedra starih brodova na laganom povjetarcu koji ugodno puše, mnogi čamci napuštaju vezove krećući prema pučini... Pravo je umijeće sagraditi ovakve drvene brodice. Bilo da su male ili velike, svaka na svoj način značila je život za otočnog stanovnika Dalmacije.

GAJETA I FALKUŠA: DREVNE DRVENE JEDRILICE

Već stoljećima hvarski i viški Hrvati uživaju ugled vrsnih mornara i brodograditelja. Gajeta je brod koji se prvenstveno koristio za prijevoz i ribolov. Pojavljuje se svugdje od Zadra, Šibenika pa do Splita. Postoje različite vrste gajeta. Najpoznatije su one s Korčule, Betine i Komiže (falkuša). To su tradicionalne drvene jedrilice. Falkuša ili gajeta falkuša je mala drvena jedrilica od 5 do 10 metara duljine i od 2 do 3 metra širine. To je tipična komiška broдика s malim gazom. Posadu čini šest mornara. Gajeta se pokreće ili na vesla ili na jedra (glavno jedro do 120 m²).

Treća stranica

OTOK VIS

Nedaleko od otoka Hvara smješten je slikoviti otok Vis sa svojom bogatom prošlošću. Doplovili smo redovitom trajektnom linijom do maloga lučkog mjesta Vis na istoimenom otoku. Gradić je satkan po mjeri čovjeka. Nema više od dvije do tri tisuće stanovnika koji uvelike znaju uživati u mediteranskom *dolce far niente*. U večernjim satima kafići odjekuju klapskim pjesmama. Često se mogu zapaziti i parovi kako zapešu ispred svojih privezanih brodica. Vis, na mjestu antičke Isse, koju je utemeljio sirakuški tiranin Dionizije Stariji u IV. stoljeću pr. Kr. Iz rimskog razdoblja vidljivi su i danas ostaci ondašnjih termi. No, bez sumnje, svakako je dragulj toga malog mjesta franjevački samostan izgrađen na ostacima nekoć rimskog kazališta, na malom poluotoku Prirovo. Otok Vis obiluje povijesnim spomenicima grčke i rimske provenijencije. Iz nedavne prošlosti, tu je i poznata špilja u kojoj se u Drugom svjetskom ratu, skrivao partizanski maršal Tito i njegov štab. Mnoge bunkere je također sagradila za vrijeme hladnog rata tadašnja jugoslavenska vojska. Na putu prema Komiži, drugom otočkom gradiću, zaustavili smo se na kratko na jednoj koti od kuda je pucao veličanstven pogled na gradić Vis, njegovu valu i poluotok Prirovo sa samostanskim kompleksom. Komiža, šarmantni otočki i ribarski gradić, smješten je u podnožju planine Hum. Kakvog li užitka prošetati se njegovom lukom punom brodica i dokonih mještana. Mnoge ugostiteljske terase, zakrite debelom hladovinom, pružaju ugodne trenutke za odmor i relaksaciju. Na samoj mjesnoj rivi nalazi se vrlo lijepa župska crkva. Na jednom kraju mjesne luke uzdiže se dobro očuvana stara kula-fortica, nekoć braniteljica luke i grada.

Četvrta stranica (tri ilustracije)

Najčešće su s njom ribarili u trajanju do tri tjedna do srednjojadranskog otočića Palagruže, na pola puta između hrvatske i talijanske obale. Po stotinu brodica bi se uputile na Palagružu, udaljenu 42 milje od otoka Visa. Trebalo je pet sati plovidbe ili cijeli dan veslanja kada ne bi bilo vjetra. Svi su se utrkivali zauzeti najbolje 'pošte' za ribolov. Na povratku, vraćali bi se

grupirani da bi izbjegli nepredviđene prepade crnogorskih ili albanskih gusara kako to zgodno prepričava jedan stari komiški ribar.

U Vrboskoj, malom hvarskom ribarskom mjestu, ribolov na srdele obavljao se noću spaljivanjem na pramcu borovih grančica, punih lako zapaljive smole. Bilo je uobičajeno da leut s dvjema gajetama tvori ribolovni trio. Na svakom od njih sagorijevale bi borove grančice čija bi svjetlost privlačila jata srdela. Dio ranije iskrane posade na obali potom bi izvlačila mrežu punu ribe. Recimo također da je falkuša upisana u svjetsku kulturnu baštinu UNESCO-a 1998. godine.

Leut, kojeg također nalazimo svugdje na istočnoj obali Jadrana, jedan je od najstarijih brodica na hrvatskoj obali, veći je od falkuše i gajete, duljine od 7 do 12 metara. Radi se o masivnijoj konstrukciji čija je paluba u potpunosti pokrita i s prepoznatljivim pramčanim dodatkom za vez. Ostali drveni brodovi, poput kaića, guca ili većih bracara i trabakula izvedenih su po takvom istom modelu. Svi su bili izrađeni kao višenamjenski brodovi. Ostalo ih je vrlo malo jer su nestajali u obrednom spaljivanju na blagdanu sv. Nikole, zaštitniku ribara i pomoraca, čiji bi pepeo potom ritualno bio razasut po morskoj pučini.

OBNOVA POMORSKE BAŠTINE

Hrvati su od 1990-ih godina, stjecajem neovisnosti, ponovno otkrili vrijednosti svoje pomorske baštine zahvaljujući posebice brojnim udrugama. Tako je u Komiži na otoku Visu, falkuša 'Comeza Lisboa' obnovljena 1997. godine, a 1998. godine, u Betini, izrađena je replika Condure Croatica. Stara gajeta Cicibela obnovljena je 2002. Povijesna regata ribarskih brodica između Komiže i otoka Palagruža obnovljena je i na programu je od 2009. godine. '**CRONAVES**' – Udruga za promicanje hrvatske pomorske baštine iz Splita i grad Stari Grad, suorganizatori su ovoga značajnog Festivala mora i mornara, uokvirujući na ovaj način višetisućnu tradiciju hrvatske pomorske baštine koju uspješno predstavljaju i promiču već dosta godina i na velikim svjetskim pomorskim festivalima kao što je Brest, Morbihan ili Sète kod Marseillea.